

Sabahattin Ali
Değirmen

telgrāfhane
yayınları

İçindekiler

Sabahattin Ali / Öner Yağcı ● 7

Yazarın Önsözü ● 15

Birinci Kısım

Değirmen ● 21

Kurtarılamayan Şaheser ● 32

Kırlangıçlar ● 46

Viyolonsel ● 50

Birdenbire Sönen Kandilin Hikâyesi ● 59

İkinci Kısım

Bir Delikanlının Hikâyesi ● 73

Bir Gemici Hikâyesi ● 82

Bir Orman Hikâyesi ● 88

Kazlar ● 94

Bir Firar ● 99

Kanal ● 102

Candarma Bekir ● 107

Sarhoş ● 112

Üçüncü Kısım

Bir Cinayetın Sebebi ● 117

Bir Siyah Fanila İçin ● 123

Komik-i Şehir ● 130

Sabahattin Ali

Öner Yağcı

*Şehirler bana bir tuzak;
İnsan sohbetleri yasak;
Uzak olun benden, uzak,
Benim meskenim dağlardır.*

Şiirleri, öyküleri, romanları, bir oyunu, mektupları, makaleleri, çıkardığı dergiler, gazeteler ve yaptığı çevirilerle bir edebiyat ustası ve aydını Türkiye'nin. **Kuyucaklı Yusuf**uyla, "Aldırma Gönül Aldırma"sıyla, "Markopaşa"sıyla ve trajik ölümüyle bilinen, yazdıklarıyla halkın sesi olan, yazmaması için olanca baskılara uğratılan ve her şeye karşın "namuslu olmayı" ve yazmayı sürdürdüğü için canına kıyılan bir yazarımız Sabahattin Ali.

Eğrider'e doğar (25 Şubat 1907, Gümölcine-Bulgaristan), Ayvalık nüfus kütüğüne kayıtlıdır. Edremit'te, Çanakkale'de, Üsküdar'da geçer çocukluğu; Edremit İptidai Mektebinde, Balıkesir Muallim Mektebinde okur; ilk şiir, öykü ve denemeleri buradayken yayımlanır. İstanbul Muallim Mektebinde tamamlar okulunu. Yozgat'ta öğretmenlik yapar ve aşkları başlar. İlk şiiri 1927'de yayımlanır. 1928'de öğrenim için Almanya'ya gider. Orada yeni bir dünya açılır önüne; Dünya Klasikleriyle tanışır. İki yıl sonra yurda dönüp Bursa-Orhaneli'de öğretmenliğe başlar, sonra Aydın Ortaokulu Almanca öğretmenliğine geçer. "Komünizm propagandası" gerekçesiyle burada tutuklanır ve ilerde yazacağı öykülerin kahramanlarıyla tanışır Aydın Cezaevinde. Beraat eder ve Konya Ortaokulu

Almanca öğretmenliğine atanır. Bir hicviyesi nedeniyle yine tutuklanır, yargılanır ve 14 ay hapse mahkûm edilir. Konya Cezaevinden, sonradan ünlenecek şiirlerini yazdığı Sinop Cezaevine sürülür. On ay sonra “Onuncu Yıl” affıyla serbest kalır. Bir yıl sonra Milli Eğitim Bakanlığında memurluğa başlar.

Çeşitli dergilerde yayımlanan şiirlerinin bir kısmını topladığı **Dağlar ve Rüzgâr** (1934) adlı ilk kitabını çıkarır. (Daha sonraki baskılarında **Kurbağanın Serenadı ve Öteki Şiirler**'i de eklediği bu kitaptaki bu şiirlerin bir kısmı “Aldırma Gönül Aldırma, Geçmiyor Günler Geçmiyor, Melankoli, Çocuklar Gibi” bestelenir.)

1935'te **Değirmen** adlı öykü kitabını yayımlar ve Aliye Hanımla evlenir. Ertesi yıl yeni öykülerini **Kağnı**'da sunar. İlk romanı **Kuyucaklı Yusuf**, Projektör'de tefrika edilir, ertesi yıl yayımlanır. 1937'de İstanbul ve Eskişehir'de yedeksubay olarak askerliğini bitirir ve **Ses** adlı yeni öykü kitabını çıkarır. Askerlik dönüşü Ankara Musiki Muallim Mektebinde Türkçe öğretmeni ve Devlet Konservatuvarında Karl Ebert'in asistanı olur.

1939'da **İçimizdeki Şeytan** romanı tefrika edilir. 1940'ta yayımlanan kitaba karşı Nihal Atsız **İçimizdeki Şeytanlar** adlı bir kitapçık çıkarır. Savaş nedeniyle yine dört ay askere alınır. **Esirler** adlı oyunu tefrika edilir.

Kürk Mantolu Madonna romanını yayımlar, öykülerini **Yeni Dünya**'da toplar (1943). Çeviriler yapar, dergilerde yazılar yayımlar. Tercüme Bürosu ve Türk Dil Kurumunda görev alır. 1944'te Nihal Atsız'ın ihbarı ve hakaretiyle karşı karşıya kalır. Atsız'ı mahkemeye verir, Atsız 4 ay hapse mahkûm edilir ama sağcı öğrenciler protesto gösterileri yaparlar. Bu olay Irkçı-Turancı tutuklanmalarının başlangıcı olur. Sabahattin Ali, konser ve oyunlar için Yüksek Köy Enstitüsünün olduğu Hasanoğlan'a gidip gelmektedir. Bir kez daha 1,5 ay sürecek askerliğe sonra da Bakanlık emrine alınır.

Yeni Dünya adıyla bir gazete çıkaracaklardır ama ünlü *Tan* gaze-

tesi saldırısı gerçekleşir. Aziz Nesin, Mim Uykusuz, Rifat Ilgaz'la birlikte *Marko Paşa*'yı (4. Sayıda 60 bin baskı sayısına ulaşan bu güncel gülmece, hiciv, karikatür dergisi) çıkarır. Burada yayımlanan bir yazısından dolayı hapse mahkûm edilir. 1947'de yayımladığı öykü kitabı **Sırça Köşk**, Bakanlar Kurulu kararıyla toplatılır. Mayıs-Eylül 1947 arasında Sultanahmet ve Paşakapısı cezaevlerinde kalır. Hapisten çıkınca *Marko Paşa*'nın yerine *Merhum Paşa*, *Malum Paşa*, *Ali Baba* dergilerini çıkarır. Yine bir dava ve yine tutuklanır. Beraat eder ama bayiler hükümetin baskısıyla *Ali Baba*'yı dağıtmazlar; paraları da kalmamıştır. Bir kamyon alıp nakliyeciliğe başlar. Son yolculuğu Kırklareli, Üsküp, Sazaradır... “Yurtdışına kaçarken” diye anlatılır hep; Sazara deresinde Ali Ertekin tarafından öldürülür.

Onu Türk edebiyatının öncü gerçekçi ustalarından yapan öyküleridir. Yaşamın ve emekçi insanların acı gerçekleri öykülerinin asıl temalarıdır. Öyküleriyle Anadolu insanını kucaklar. Köylüsü, işçisi, aydını, doktoru, hastanesi ile sıradan insanların yaşamlarından ve özellikle aşk eksenli konulardan yola çıktığı öyküleri sevecenliği ve gerçekliğiyle ilgi çeker.

Sanatın toplumsal bir eylem olduğunu düşünen Sabahattin Ali, öykülerinde de bu düşüncesini savunur. Açık, akıcı, somut diliyle, ele aldığı yaşam gerçekliklerini çarpıcı ve burkucu bir biçimde aktarır. İçlerinde “Candarma Bekir, Kağrı, Hasanboğuldu, Portakal, Beyaz Bir Gemi, Katil Osman, Millet Yutmuyor, Bahtiyar Köpek, Kurtla Kuzu, Bir Aşk Masalı, Devlerin Ölümü, Koyun Masalı, Sırça Köşk” gibi Türk edebiyatının unutulmaz öykülerinin de yer aldığı öyküler Sabahattin Ali'yi gerçekçi öykücülüğümüzün ustalarından biri yapmaya yeter.

Filme de alınan **Kuyucaklı Yusuf**, edebiyatımızın en önemli, en çok okunan romanlarından biridir. Muazzaz'le Yusuf'un aşkı ekseninde Ege'de 1900'lü yılların başından Birinci Dünya Savaşı öncesine kadarki dönemin genel görünüşünün ustalıkla aktarıldığı ro-

man, Sabahattin Ali adıyla özdeşleşir. **İçimizdeki Şeytan** romanı 1940'ta yayımlandığında ırkçıların yoğun tepkilerini çeker. Ömer'le Macide'nin aşkı çevresinde 1930'lu yılların kent yaşamını aktarırken ırkçı ve Turancıların Alman işbirlikçiliğini de gözler önüne seren ideolojik ağırlıklı bu roman, Sabahattin Ali'yi Türk ırkçılarının boy hedefi haline getirir. Üçüncü romanı **Kürk Mantolu Madonna**'da da yine eksen olarak aşkı alır. Aşkı anlatırken insanı arar.

"Mayıs'ta gönlüm delidir" der "Mayıs" şiirinde. "Rüzgâr" şiirinde "İnsan olmak dokunuyor haysiyetime" der. "Hapishane Şarkısı-I" şiirinde, "Göklerde kartal gibiydim / Kanatlarımdan vuruldum; / Mor çiçekli dal gibiydim / Bahar vaktinde kırıldım" der sanki kendi sonunu anlatıyormuş gibi. "Görececek günler var daha" der "Hapishane Şarkısı-V" adlı şiirinde. "Bir gün kadrım bilinirse" der "Dağlar" şiirinde.

Sabahattin Ali'nin edebiyatçı kişiliğine kavgacı aydın kimliğini katan, *Yücel, Varlık, Yeni Adam, Ant, Resimli Ay, Ulus, Yurt ve Dünya, Markopaşa, Merhumpaşa, Malumpaşa, Ali Baba* gibi dergilerde 1935-1947 yılları arasında yayımlanan, **Markopaşa Yazıları ve Ötekiler** adıyla Hikmet Altunkaynak tarafından bir araya getirilen bu yazıların birçoğu için soruşturmalar açılır. Birçok kez cezaevine girip çıkar.

Ali Baba'daki son yazılarının birinde "insanların insanları seveceği ve insanlara inanacağı günü yaklaştırmak için çalışmakta devam edeceğiz" diyen Sabahattin Ali, özellikle *Markopaşa* gibi dergilerdeki tavrıyla tek parti döneminin en canlı muhalefet odaklarından biri olur. Demokrat basının oluşmasında önemli payı olan bu dergilerde yazdığı yazılarda kavgacı bir aydındır.

Asım Bezirci, *Sabahattin Ali* adlı kitabında, "Türk edebiyatının en başarılı birkaç kaleminden biri olan, bazı Fransız yazarlarınca 'Türkiye'nin Gorkisi' sayılan ve bizce de 'ulusal bir değer' sayılması gereken Sabahattin Ali, 'resmi' edebiyat tarihçilerimiz için 'yok'tu. Çünkü Sabahattin Ali çağına ve çevresine dürüstçe, yiğitçe, ustaca ta-nıklık etmişti... Çünkü Sabahattin Ali, uğradığı tüm saldırılara, ka-

hırlara karşın inandığı yolda direnmiş, ulusunun bağımsızlık ve esenliğini, emekçi halkının özgürlük ve mutluluğunu savunmaktan geri durmamıştı” (*Çınar Yayınları*, 1992, s. 245–248) der.

Nâzım Hikmet, “temiz ve metodlu bir edebiyat kültürüne dayanarak, en yaratıcı anlamda realist” bir yazar olarak tanımlar Sabahattin Ali’yi. Atilla Özkırımlı, “yaşadığı döneme damgasını vuran bir sanatçı” der. Kemal Bayram, “Türk Edebiyatına, Türk mizahına, Türk siyasal yaşamına bir fırtına gibi giren” bir insan olarak değerlendirir.

Hakkında dergilerde ve gazetelerde yüzlerce yazı ve kitaplar yazılan, birçok kitapta kendisinden söz edilen, birçok antolojide, ansiklopedide, sözlükte, edebiyat tarihinde kendisine ve yapıtlarına yer verilen Sabahattin Ali, 1948’de 41 yaşındayken “canavarca” öldürüldü.

Edebiyat tarihimizin yapı taşlarından biri olan Sabahattin Ali ders kitaplarının, öğretim programlarının dışında tutularak, kitaplarının basılması engellenerek kendi halkından ne kadar uzak tutulmaya çalışılırsa çalışılsın halkının sevdiği bir yazardır bugün. Yıllar süren yıldırma ve bellek silme eylemlerine karşı edebiyatımızın ve aydınlık damarımızın yok edilemeyen en önemli değerlerinden biridir. Onu anlamak ve yeni kuşaklara gerçek bir sanat ustası ve ödün vermez bir aydın kimliğiyle aktarmak boynumuzun borcudur.

Bu borçluluk duygusuyla olmalı ki Sabahattin Ali’yi sahiplenme konusunda oldukça önemli adımlar atılıyor. Katledilmesinden yıllar sonra bedeninin bulunduğu yörenin insanları, Kırklareli, Lüleburgaz, Pınarhisar, Babaeski, kısacası Trakya halkı 1990’dan beri Sabahattin Ali Günlerini gerçekleştiriyor. Kırklareli ve ilçelerinde emekçiler ve aydınlar yıllardır sınımsızca bağırarak bu büyük yazarlarını. Sabahattin Ali Dağları adını verdikleri dağlarda, Sabahattin Ali Çeşmesi adını verdikleri çoban çeşmesinin ve “Sabahattin Ali’nin Anıtmezarı” dedikleri kayalığın yanında halkın onu coşkuyla anması ve bunu gelenekselleştirerek ve olanca baskıya karşın inatla sür-

dürmesi umudumuzu çoğaltan bir olaydır.

Edremit'te bir sokağa Sabahattin Ali Sokağı adı verildi. Çocukluğunun geçtiği ev belediyece satın alınarak müzeye dönüştürülmesi için çalışmalara başlandı. Edremit Kitap Fuarı onun adıyla açıldı. Kitap fuarlarında Sabahattin Ali ile ilgili toplantılar düzenleniyor ve genç okurlar Sabahattin Ali gerçeği ile buluşma fırsatı yakalıyorlar. Bazı özel okullarda, kültür merkezlerinde Sabahattin Ali ile ilgili anma toplantıları düzenleniyor, dergilerde Sabahattin Ali ile ilgili yazılar yayımlanıyor, Sabahattin Ali ile ilgili yeni kitaplar yayımlanıyor.

Bu adımlar, yeterli olmasa bile Sabahattin Ali'yi sahiplenme açısından önemli ve olumlu gelişmelerdir. Hele yıllar boyunca kitaplarının yayımlanamadığı ve bugün tüm yapıtlarının yeni basımlarla sunulduğu düşünülürse bulduğumuz noktanın eskiye göre olumlu bir nokta olduğunu söylemek gerekiyor. Bu olumlu adımlara karşın, hem Sabahattin Ali'nin bir aydın ve bir sanatçı olarak düşünce dünyamızdaki öncü, usta, örnek yerinin genç kuşaklara aktarılmasını ve tanıtılmasını, hem de cinayetindeki karanlığın aydınlatılmasını sağlayamadığımızı ve bunun verdiği hüznle bir kez daha ezildiğimizi ekliyorum. Sabahattin Ali'nin öldürülmesinin ayıbını, utancını hep birlikte yaşarken, bu cinayetin perde arkasını aydınlatmayı, bunun için gereken toplumsal dayanışmayı, direnci yakalayacağımız günlere kısa zamanda gelmeyi başarmalıyız. Onu, yapıtlarıyla, kültür ve edebiyat tarihimizdeki onurlu yeriyle, toplumcu gerçekçi özülle sahiplenmek ve geleceğe taşınmalıyız.

Gerçekçi öykücülüğümüzün kurucusu, ustası olarak; ölümsüz öyküleri ve romanlarıyla; şarkılaşan/türküleşen şiirleriyle; örnek ve öncü aydın olarak direngenliğiyle yaşamımıza güzellikler katan Sabahattin Ali'yi yaşamıyla ve yapıtlarıyla geleceğe taşımak ve ölümünün ardındaki karanlıkları aydınlatmaya çalışmak borcumuzdur, günümüz sanatçısına yakışan budur.

İnsan olmanın onurumuza dokunmadığı, değerlerimizi sahiplenebildiğimiz günlerin özlemiyle Sabahattin Ali'yi bir kez daha saygı ve özlemle anıyoruz.

SABAHATTİN ALİ KAYNAKÇASI:

Şiir: *Dağlar ve Rüzgâr* (1934), *Kurbağanın Serenadı* (1937), *Öteki Şiirler* (1937), *Dağlar ve Rüzgâr (Kurbağanın Serenadı, Öteki Şiirler ile birlikte, 1988).*

Öykü: *Değirmen* (1935), *Kağnı* (1936) *Ses* (1937), *Yeni Dünya* (1943), *Sırça Köşk* (1947), (Bütün Öyküleri-I: *Değirmen Kağnı Ses, Bütün Öyküleri II: Yeni Dünya, Sırça Köşk, Esirler*, 1997), *Çakıcı'nın İlk Kurşunu/ Tereke* (öykü-şiir-yazı, Hazırlayan: Nüket Esen-Zeynep Uysal-Engin Kılıç-Olcay Akyıldız; 2002), *Kamyon* (seçme öyküler, 2008), *Üç Öykü* (2017).

Roman: *Kuyucaklı Yusuf* (1937), *İçimizdeki Şeytan* (1940), *Kürk Mantolu Madonna* (1943).

Oyun: *Esirler* (1966).

Yazı: *Marko Paşa Yazıları ve Ötekiler* (hazırlayan: Hikmet Altınkaynak, 1986), *Mahkemelerde* (belgelerle, hazırlayan: Nüket Esen-Nezihe Seyhan, 2004), *Anılar Eleştiriler İncelemeler* (2014).

Mektup: *Hep Genç Kalacağım* (Hazırlayan Sevengül Sönmez, 2008), *Canım Aliye Ruhum Filiz* (2017).

Fotoğraf: *Bir Fotoğraf Camı/ Çektiği ve Çekemediği Fotoğraflarıyla Sabahattin Ali* (2012).

Toplu basım: *Bütün Eserleri* (eleştirel basım, hazırlayan Sevengül Sönmez, 2013).

Çeviri: Max Mimmerich- *Tarihte Garip Vakalar* (1936), Sophokles- *Antigone* (1941), G. Ebrahim Lessing- *Minna von Barnhelm* (1942), Heinrich von Klesits- *Üç Romantik Hikâye* (1943), İgnazio Silone- *Fontamara* (1943), Christian Hebbel- *Gyges ve Yüzüğü* (1944).

Hakkındaki kitaplar: *İçimizdeki Şeytanlar* (Nihal Atsız, 1940), *Sabahattin Ali Dosyası* (Kemal Sülker, 1968), *Sabahattin Ali'nin Romancılığı* (İbrahim Tatarlı, Sofya, 1968), *Sabahattin Ali* (Mustafa Kutlu, 1972), *Sabahattin Ali* (Asım Bezirci, 1974), *Sabahattin Ali Olayı* (Kemal Bayram, 1978), *Sabahattin Ali Olayının Gerçeği* (Reşit Mazhar Ertüzün, 1985), *Sabahattin Ali* (Filiz Ali-Atilla Özkırımlı, 1986), *Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları: İki Gözüm Ayşe* (Ayşe Sıtkı-Doğan Akın, 1991), *Sabahattin Ali* (Muzaffer Uyguner, 1993), *Bir Usta Bir Dünya: Sabahattin Ali* (Fatma Türe, 1997), *Sabahattin Ali: İnsan ve Eser* (Ramazan Korkmaz, 1997), *Filiz Hiç Üzülmesin/ Fotoğraflarla Sabahattin Ali'nin Yaşamöyküsü* (Filiz Ali, 1997), *Sabahattin Ali* (oyun, Tuncer Cücenoglu, 2003), *Başın Öne Eğilmesin/ Sabahattin Ali'nin Romanı* (Hıfzı Topuz, 2006), *A'dan Z'ye Sabahattin Ali* (Sevengül Sönmez, 2009), *Öykü ve Romanlarıyla Sabahattin Ali* (Afşar Timuçin, 2011), *Yeşil Mürekkep/ Bir "Sabahattin Ali" Romanı* (Osman Balcıgil, 2016), *Sabahattin Ali'nin Yapıtlarını Sevme Sözlüğü* (Atilla Birkiye, 2017), *Sabahattin Ali'nin Eserlerinin Kaynakları* (Mehmet Güneş, 2017).

Yazarın Önsözü

Şiir ve hikâyelerim arasında, yazmış olmaktan utanacağıım kadar kötülerini olduğunu biliyorum. Bunların bir kısmının çocuk denecek bir yaşta yazılmış olmaları bence bir mazeret değildir; çünkü bu çeşit bir yazıyı bugün herhangi bir imzanın üstünde görsem, sahibini islah olmaz bir zeoksizlik ve tam istidatsızlıkla suçlandırmakta tereddüt etmem. Bunların, benim san'at hayatımın gelişmesini göstermesi bakımından, sadece kendim için bir ehemmiyeti vardır ki, bu da onları başkalarına okutmak için bir sebep olamaz.

Buna rağmen bu yeni baskıdan onları çıkaramadım. Çünkü, bir kere okuyucu önüne sermiş olduğum taraflarımı sonradan örtbas etmeye hakkım olmadığı kanaatindeyim; ama böylece belki de eski bir hatayı devam ettirmekten başka bir şey yapmıyorum.

İyiye kötüden ayırmak külfetini okuyucuya bıraktığım için özür dilerim.

S.A.

Sabahattin Ali'nin Değirmen'in 1935'teki baskısının sonuna koyduğu not:

"İkinci ve üçüncü kısımdaki Bir Orman, Kazlar, Bir Firar, Candarma Bekir, Bir Siyah Fanila İçin, Komik-i Şehir adlı hikâyelerin Osmanlı İmparatorluğu zamanındaki Anadolu'yu anlattığı okunduğu zaman anlaşılmakta ise de, bunu burda ayrıca tavzihe lüzum gördüm."

S.A.

DEĞİRMEN

Birinci Kısım

Değirmen

Hiç sen bir su değirmeninin içini dolaştın mı adaşım?..

Görülecek şeydir o... Yamulmuş duvarlar, tavana yakın ufacık pencereler ve kalın kalasların üstünde simsiyah bir çatı... Sonra bir sürü çarklar, kocaman taşlar, miller, sıçraya sıçraya dönen tozlu kayışlar... Ve bir köşede birbiri üstüne yığılmış buğday, mısır, çavdar, her çeşitten ekin çuvalları. Karşıda beyaz torbalara doldurulmuş unlar...

Taşların yanında, duman halinde, sıcak ve ince zerrelere uçuşur. Halbuki döşemedeki küçük kapağı kaldırıncaya aşağıdan doğru sis halinde soğuk su damlaları insanın yüzüne yayılır...

Ya o seslere ne dersin adaşım, her köşeden ayrı ayrı makamlarda çıkıp da kulağa hep birlikte kocaman bir dalga halinde dolan seslere?.. Yukarıdaki tahta oluktan inen sular, kavak ağaçlarında esen kış rüzgârı gibi uğuldar, taşların kâh yükselen, kâh alçalan ağlamaklı sesleri kayışların tokat gibi şaklayışına karışır... Ve mütemadiyen dönen tahtadan çarklar gıcırdar, gıcırdar.

Ben çok eskiden böyle bir değirmen görmüştüm adaşım, ama bir daha görmek istemem.

* * *

Sen aşkın ne olduğunu bilir misin adaşım, sen hiç sevdin mi?

Çook desene! Sevgilin güzel miydi bari? Belki de seni seviyordu... Ve onu herhalde çok kucakladın... Geceleri buluşur ve öperdin değil mi? Bir kadını öpmek hoş şeydir, hele adam genç olursa..

Yahut sevgilin seni sevmiyordu... O zaman ne yaptın? Geceleri ağladın mı?.. Ona sararmış yüzünü göstermek için geçeceği yolda bekledin, ona uzun ve acındırıcı mektuplar yazdın değil mi?..

Fakat herhalde ikinci bir aşka atlamak, senin için o kadar güç olmamıştır. İnsan evvela kendi kendisinden utanır gibi olur ama, bilir misin, bizim en büyük maharetimiz nefsimizden beraat kararı almaktır. Vicdan azabı dedikleri şey, ancak bir hafta sürer. Ondan sonra en aşağılık katil bile yaptığı iş için kâfi mazeretler tedarik etmiştir.

Ha, sonra bir üçüncü, bir dördüncüyü sevdin ve bu böyle gidiyor.

Peki ama, bu sevmek midir be adaşım, bir kadını öpmek, onu istemek sevmek midir?..

Çırçırplak soyunarak şehrin sokaklarında koşabiliyor musun?

Bir bıçak alarak kolundaki ve bacağındaki adalelere saplamak ve böylece bir nehre atılarak yüzmek elinden geliyor mu?

Bir şehrin adamlarını öldürmek cesareti sende var mı? Bir minareye çıkarak bütün dünyaya işittirecek kadar kuvvetle bağırabilir misin?

Aşk sana bunları yaptırabilir mi? İşte o zaman sana seviyorsun derim...

Sen sevgiline ne verebilirsin sanki? Kalbini mi? Pekâlâ, ikincisine? Gene mi o? Üçüncü ve dördüncüye de mi o?.. Atma be adaşım, kaç tane kalbin var senin?.. Hem biliyor musun, bu aptalca bir laftır. Kalbin olduğu yerde duruyor ve sen onu filana veya falana veriyorsun... Göğsünü yararak o eti oradan çıkarır ve sevgilinin önüne atarsan o zaman kalbini vermiş olursun...

Siz sevemezsiniz adaşım, siz şehirde yaşayanlar ve köyde yaşayanlar; siz, birisine itaat eden ve birisine emredenler; siz, birisinden korkan ve birisini tehdit edenler... Siz sevemezsiniz.

Sevmeyi yalnız bizler biliriz... Bizler: Batı rüzgârı kadar serbest dolaşan ve kendimizden başka Allah tanımayan biz Çingene'ler.

Dinle adaşım, sana bir Çingene'nin aşkını anlatayım...

* * *

Bir gün -karların erimeye başladığı mevsimdeydi- bütün çer-

gi, -otuza yakın kadın, erkek ve çocuk, dört beygir ve iki defa o kadar da eşek- Edremit tarafına doğru göçüyorduk.

Can sıkın ve bize hiç uymayan bir kıştan sonra ısıtıcı güneş ve yeni belirmeye başlayan yeşillikler hepimize tuhaf bir oynaklık vermişti. Sırtlarında beyaz ve kısa bir gömlekten başka bir şeyleri olmayan küçük çocuklar hiç durmadan koşuyorlar, bağırıyorlar ve şose yolunun kenarındaki hendeklerde yuvarlanıyorlardı.

Delikanlılar keman ve klarnet çalarak yürüyorlar, genç kızlar parlak sesleriyle su gibi türküler söylüyorlardı.

Ben de etrafı gözden geçirerek bir köy, bir çiftlik, yanında kalabileceğimiz bir yer araştırıyordum.

İkinciye doğru siyah zeytin ağaçlarının arasında yükselen açık renkli çınar ve kavaklar gözüme ilişti. Burası küçük bir değirmendi. Suyu bol bir çay küçük söğüt ağaçlarının arasından geçtikten sonra dar ve taş bir mecraya giriyor, oradan da dört tane tahta oluğa taksim oluyordu.

İhtiyar çınarlar çukura gömülen eski değirmenin siyah kiremitli çatısını örtüyorlar ve ön tarafındaki geniş meydanı gölgeliyorlardı.

Ağaçların hışırtısını bastıran bir gürültüyle değirmenin altından fıkırdayıp çıkan köpüklü sular iki sıra taze kavağın ortasından geçip ilerideki sazlıkta kayboluyordu.

Burada çergilemek hiç de fena değildi. Yüklü eşeklerle sık sık gelip giden köylülerden, değirmenin işlek olduğu anlaşılıyordu. Ve bir kurşun atımı ötede beyaz minaresiyle bir köy görünüyordu.

Daha çadırları kurmadan Atmaca, klarnetini alarak, kanatlarının biri açık duran kocaman kapıya yanaştı, çalmaya başladı.

İçeride sesi duyan köylüler, oraya birikerek dinliyorlardı. Değirmenci de bunların arasındaydı, beyaz sakalını karıştırarak lakayt gözlerle bakıyordu.

Bilir misin adaşım, bu köylüler tavuk ve oğlak çaldığımızı söyleyerek bizden şikâyet ettikleri halde bizi gene severler.

Aralarında bir kileye yakın buğday toplayarak Atmaca'ya verdiler. Ve değirmenci buna iki çömlek de yoğurt ilave etti.